Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: HE 13/2024 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Vates-säätiö kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa esitetystä lakiesityksestä. Vates-säätiö sr on osatyökykyisten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden työllistymistä edistävä asiantuntijaorganisaatio. Vates-säätiön näkökulma on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistyminen, työssä pysyminen ja työllistymismahdollisuuksien edistäminen tulevaisuuden Suomessa.

Vates-säätiö ottaa lausunnossaan pääosin kantaa alentuneesti työkykyisten henkilöiden palkkaamiseksi myönnettävän palkkatuen ja työssäoloehdon perusteisiin.

Yleistä

Esityksen tavoitteet ovat Vates-säätiön näkökulmasta hyviä. Palkkatukijärjestelmää yksinkertaistettaisiin rajaamalla palkkatuki sellaisten työttömien työnhakijoiden työllistymisen edistämiseksi, jotka ovat valtiontukien yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen tarkoittamia alentuneesti työkykyisiä tai epäedullisessa asemassa olevia työntekijöitä. Tämä vastaa Vates-säätiön ymmärrystä siitä, että erityistä tukea tarvitsevien työttömien työnhakijoiden työllistymisen edistämiseen kohdennettavat tukitoimenpiteet lisääntyvät. Tällä tavalla pyritään lisäämään alentuneesti työkykyisten henkilöiden työllistymistä myös avoimille työmarkkinoille.

Palkkatukea koskeva muutos vaikuttaa erityisesti vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymiseen. Hallituksen esityksen mukaan työskentely palkkatuella ei kerryttäisi enää oikeutta ansiopäivärahaan. Koska työssäoloehdon täyttäminen on ansiosidonnaisen päivärahan saamisen ehto, on jatkossa lähes mahdotonta päästä uudelleen ansiosidonnaisen työttömyysetuuden piiriin. Jos palkkatuettu työ ei johda työllistymiseen ja henkilö palaa takaisin työttömyyteen, on todennäköistä, että henkilö siirtyy/palaa työmarkkinatuelle, joka on keskimäärin alhaisempi kuin nykytilanteessa. Tämä alentaa merkittävästi työnhakijan käytettävissä olevia tuloja ja lisää muiden etuuksien tarvetta. Esityksessä todetaan, että matalampi työttömyysetuus parantaisi työnhaun kannustimia. Tästä ei ole minkäänlaista näyttöä olemassa, vaan yleisesti juuri tämän kohderyhmän kohdalla toimeentulon kurjistaminen toimii huonosti työllistymisen motivaattorina, koska he eivät voi valita töihin menon ja sosiaaliturvan väliltä. On selvää, että tulevaisuudessa palkkatuettu työ on nykyistä kannattamattomampaa työntekijän näkökulmasta.

On tärkeää, että osatyökykyisten henkilöiden työllisyysasteen nostaminen nähdään valtakunnan tasolla tärkeäksi paitsi inhimillisellä tasolla, myös suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyden tasolla. Työttömyydellä, työttömyyden kestolla ja toimeentulon lähteellä on erittäin iso merkitys henkilön kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille, koko perheen hyvinvoinnille ja lasten hyvinvoinnille.

Palkkatuettu työ on normaali työsuhde, jonka tulee kokonaisuudessaan kerryttää työssäoloehtoa

Esityksen mukaan alentuneesti työkykyisille henkilöille työssäoloehtoa kertyisi vasta ensimmäisen 10 työssäolokuukauden jälkeen, mikäli palkkatuelle myönnetään jatkoa **samaan työsuhteeseen**. Palkkatuetun työn tulisi kestää nykyistä pidempään, jotta työssäoloehto täyttyisi pelkällä palkkatuetulla työllä.

Työssäoloehtoa tulisi kuitenkin kertyä jo ensimmäisen 10 kuukauden palkkatuetun työssäolojakson ajalta, eikä vasta sen jälkeen syntyvältä ajalta. Palkkatuettu työ on normaali työsuhde. Vammaisilla tai osatyökykyisillä henkilöillä työura voi koostua useasta palkkatuetusta työjaksosta ja ilman työssäoloehdon kertymisen säilyttävää kirjausta he jäisivät pysyvästi ansiosidonnaisen ja peruspäivärahan ulkopuolelle työssäkäynnistä huolimatta.

Jos henkilö on saanut olla palkkatuetussa työssä, mutta hänen työssäoloehtonsa ei täyty, hän joutuu hakemaan todennäköisesti toimeentulotukea, mihin hänellä on perustuslaillinen oikeus. Mikäli taas työssäoloehto täyttyy, hän pääsee mahdollisesti ansiosidonnaiselle, jolloin hänen tulonsa ovat korkeammat. Tällä on myös motivoiva vaikutus, kun henkilö huomaa, että työstä saadulla palkalla tulee paremmin toimeen.

Huomioita esityksen taloudellisista vaikutuksista

Mikäli työssäoloa ei tulevaisuudessa kerry palkkatuetulta työjaksolta, palkkatuen käyttö työllistymistä edistävänä palveluna tulee vähenemään voimakkaasti tai jopa loppumaan kokonaan. Näkymänä voi olla, ettei palkkatuettuun työhön enää hakeuduta eikä sitä enää nähdä oikeana työnä. Tämä heijastuu myös työnantajiin, jotka eivät enää saa hakijoita työpaikkoihin, kun työttömillä on vähemmän kannustimia ottaa vastaan palkkatukityötä.

Samaan aikaan palkkatuen uudistamisen aikaan on suunnitteilla muitakin sellaisia uudistuksia, mitkä vaikeuttavat osittaista työntekoa. Näitä ovat muutokset asumistukeen ja varsinkin suojaosan poisto, mikä on erittäin hankalaa varsinkin mielenterveyskuntoutujille ja muille sellaisille henkilöille, joiden terveydentila vaihtelee ja siitä syystä vaikuttaa työntekoon. Ennen kuin hallitusohjelmassa mainittu lineaarinen malli saadaan toteutettua, on henkilöillä käytännössä hyvin vähän mahdollista tehdä osa-aikaista tai keikkaluonteista työtä oman jaksamisen mukaan. Vaikka hallitusohjelmassa on runsaasti toimenpiteitä työllisyyden parantamiseen, olisi tärkeä kannustaa ja vaikuttaa myös osittaiseen työntekoon silloin, kun se on henkilön omaan ja työnantajan tilanteeseen sopiva. Nämä uudistukset eivät siihen rohkaise. Palkkatuki on hyvin vakiintunut keino järjestelmässämme, eikä sen rinnalle ole syntynyt muita vastaavia työkaluja. Siksi sen merkitys ja toimivuus on niin merkittävä.

Aluepoliittisesti merkittävää on, että etenkin pienillä paikkakunnilla palkkatuettu työ työllistymistä edistävänä palveluna on merkittävä lisä paikallisille työnantajille. Työssäoloehdon kertymättömyys työllistymistä edistävissä palveluissa kaventaa kuntien keinovalikoimaa työllisyyspalveluissa. Korvaavien työllistymistä edistävien palveluiden puute alueilla vaarantaa ihmisten työllistymisen ja toimeentulon. Korvaavat palvelut voivat löytyä vain pidempien matkojen päästä, jonne ei ole mahdollisuutta kulkea. Pahimmassa tapauksessa muutos ei tuo etuja vaan ainoastaan tuo lisääntyvää palvelutarvetta sosiaali- ja terveyspalveluihin, Kelan palveluihin sekä kunnille siirtyviin TE-palveluihin.

Helsingissä 11. päivänä huhtikuuta 2024

Jaana Pakarinen
Toimitusjohtaja
Vates-säätiö sr